

Rijden onder invloed in de provincie Zuid-Holland, 1996-1997

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-97-65

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1998

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-97-65
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Zuid-Holland, 1996-1997
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.630
Opdrachtgever: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer, Hoofdafdeling Basisgegevens.

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, age, surveillance, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zuid-Holland, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1997.

Aantal pagina's: 14 + 11 blz.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1998

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Steekproef	6
2.3.	Uitvoering	6
2.4.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)	9
3.5.	Herkomst van overtreders (tabel 5)	11
3.6.	Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)	11
3.7.	Enquêteresultaten	11
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	13
4.1.	Politietoezicht	13
4.2.	Voorlichting en educatie	14
4.3.	Verlaging van de wettelijke limiet voor jongeren	14
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 6</i>	19

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1991 t/m 1996 heeft de SWOV in 1997, in nauwe samenwerking met de vier Zuid-Hollandse politieregio's, het alcoholgebruik van automobilisten in Zuid-Holland geïnventariseerd.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine toename van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen en -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Daarna is het alcoholgebruik weer licht afgenomen: 4,7% overtreders in 1995 en 4,4% in 1996. Deze daling viel samen met een geleidelijke toename van het politietoezicht. Desalniettemin zijn er in 1996 in Nederland naar schatting minimaal 235 verkeersdeelnemers overleden en circa 2.000 in het ziekenhuis opgenomen als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in 1996 naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Ook enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten minder goed bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek onderzocht de SWOV gelijktijdig beweerd en feitelijk gedrag; de discrepanties tussen beide waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen.

De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten. Het onderzoek in Zuid-Holland maakt deel uit van dat landelijke onderzoek. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de Hoofdafdeling Basisgegevens van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagnacht, die 7% van de totale week uitmaken, nemen 28% van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de donderdag- en zondagochtend, de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagochtend (tussen 4.00 en 10.00 uur): 40% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 21% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde Beleids-InformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

Door de grote omvang van de steekproef zijn betrouwbare uitspraken mogelijk over ontwikkelingen in het alcoholgebruik, niet alleen op landelijk, maar ook op provinciaal niveau.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in Zuid-Holland wordt sinds 1996 uitgevoerd door acht controleteams van de politie, in principe twee per politieregio, en zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied. De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagnachten in het najaar. Voor het onderzoek van 1997 zijn metingen uitgevoerd in de periode van 10 oktober 1997 tot 14 februari 1998. Vier metingen zijn uitgevoerd in een vrijdagnacht: in Gouda, Noordwijk, Zoetermeer en Leiden. De vier overige metingen vonden plaats in een zaterdagnacht: in Rotterdam, op Voorne, in Dordrecht en in de Hoeksche Waard.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen.

Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereen gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1997 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, type Alcotest 7410 Plus. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de adem-analyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (dat wil zeggen de plaats waar zij alcohol hebben gebruikt: horecagelegenheid, sportkantine, bezoek of feestje, werk of thuis).

2.2. Steekproef

In vergelijking met 1996 is er in 1997 noodgedwongen een verandering aangebracht in de steekproef van Zuid-Hollandse onderzoeksgebieden. De politie van Den Haag (Haagse Hout-Scheveningen) kon de oorspronkelijk toegezegde medewerking aan het onderzoek namelijk niet gestand doen. Daarom heeft de SWOV naar een alternatief gezocht: een stad met meer dan 100.000 inwoners in de buurt van Den Haag. Dat alternatief is gevonden in de vorm van Leiden, in de politieregio Hollands Midden. De metingen aldaar konden echter pas in de nacht van 13 op 14 februari 1998 worden uitgevoerd. Er zijn geen aanwijzingen dat het alcoholgebruik van automobilisten op dat moment afweek van het alcoholgebruik in het najaar. De weersomstandigheden bij de metingen in Leiden waren vergelijkbaar met de weersomstandigheden in het najaar (geen vorst, sneeuw of ijzel).

2.3. Uitvoering

De acht controleteams van de politie hebben in 1997/1998 in Zuid-Holland 2.662 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest. Dat waren er 476 minder dan in 1996.

Alle acht controleteams hebben zich strikt gehouden aan de SWOV-richtlijnen ten aanzien van controlelocaties en -tijdstippen. Daardoor hoefden de verzamelde gegevens niet achteraf te worden gecorrigeerd.

2.4. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreeders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreeders);
5. > 1,3 promille (zeer zware overtreeders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

3. Resultaten van het onderzoek

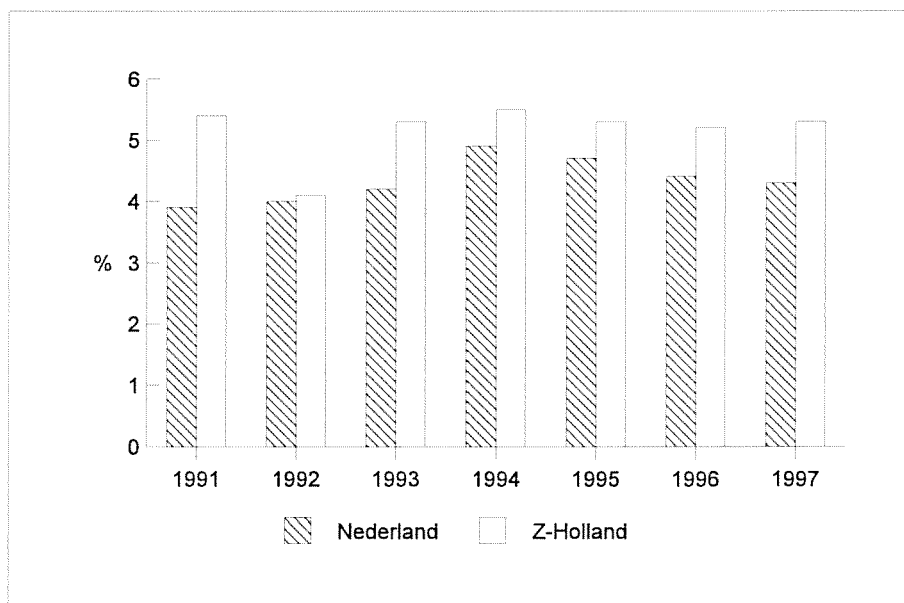
De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zuid-Holland worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 6* uit *Bijlage 3*. De Zuid-Hollandse resultaten van 1997 worden steeds vergeleken met die van 1996 en met de landelijke resultaten van 1997.

3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1997 is het rij- en drinkgedrag van de automobilisten in Zuid-Holland niet belangrijk veranderd ten opzichte van 1996:

- het aandeel drinkers ($BAG \geq 0,2\%$) is iets toegenomen: van 11,0% tot 11,9%;
- het aandeel overtreders ($BAG \geq 0,5\%$) is een fractie toegenomen: van 5,2% tot 5,3%;
- het aandeel zwaardere en zeer zware overtreders ($BAG \geq 0,8\%$) is eveneens een fractie toegenomen: van 2,6% tot 2,7%.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het rijden onder invloed in Zuid-Holland en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat het rijden onder invloed in Zuid-Holland over vrijwel de hele periode op een hoger niveau stond dan in heel Nederland. In 1997 kende Zuid-Holland (samen met Noord-Holland) het hoogste percentage overtreders van de wettelijke limiet (5,3% tegen een landelijk gemiddelde van 4,3%).

Afbeelding 1. *Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Zuid-Holland, 1991-1997.*

Als we het rijden onder invloed in de provincie Zuid-Holland in 1997 per weekendnacht bezien, blijkt het aandeel overtreders in de vrijdagnacht groter te zijn dan in de zaterdagnacht: 7,1% respectievelijk 3,9%. In 1996

stak de vrijdagnacht eveneens ongunstig af bij de zaterdagnacht, maar was het verschil minder groot. Ook in heel Nederland is de laatste jaren in de vrijdagnacht steeds een hoger percentage overtreders aangetroffen dan in de zaterdagnacht.

Het verkeersaanbod in Zuid-Holland was in 1997, evenals in 1996, in de zaterdagnacht wat groter dan in de vrijdagnacht. Dit komt overeen met het landelijke beeld.

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

Er zijn grote verschillen in alcoholgebruik tussen de diverse Zuid-Hollandse onderzoeksgebieden. In de Hoeksche Waard worden traditioneel betrekkelijk weinig overtreders aangetroffen: 1,8% in 1996 en 2,1% in 1997. In Noordwijk daarentegen worden traditioneel veel overtreders betrapt: 9,4% in 1996 en 9,7% in 1997. Maar het hoge aandeel overtreders in Noordwijk werd in het onderzoek van 1997 nog overtroffen door dat in Leiden: 10,4%. De Leidse score is de hoogste van alle 73 metingen die de SWOV, in het kader van het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten 1997', verspreid over heel Nederland heeft uitgevoerd.

In 1996 werden ook op Voorne veel overtreders betrapt (8,3%), maar waarschijnlijk was dat een toevallige uitschieter. In 1997 was het aandeel overtreders daar met 3,1% weer op het 'normale' niveau.

De sterkste toename van het rijden onder invloed heeft zich in 1997 gemanifesteerd in Dordrecht: 7,3% overtreders, tegen 3,3% in 1996.

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt het aandeel overtreders toe, zowel in de vrijdag- als in de zaterdagnacht. Dit verschijnsel heeft zich de afgelopen jaren niet alleen in Zuid-Holland, maar ook in de rest van Nederland voorgedaan.

Vooral in de vrijdagnacht tussen 2.00 en 4.00 uur was het aandeel overtreders in Zuid-Holland in 1997 zeer groot, namelijk 15,3%. Ruim één op de zeven automobilisten had in die periode van de vrijdagnacht dus teveel alcohol gebruikt.

Ondanks een sterke afname van het verkeersaanbod nam in 1997 in Zuid-Holland niet alleen het percentage maar ook het absolute aantal rijders onder invloed toe naarmate het later werd.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

Mannen rijden in het algemeen vaker onder invloed dan vrouwen. Ook in Zuid-Holland was dat zowel in 1996 als in 1997 het geval. In 1997 was 6,1% van de mannen onder invloed, tegen 2,9% van de vrouwen. In heel Nederland was in 1997 5,0% van de mannen in overtreding en 1,9% van de vrouwen.

In 1997 was 74% van alle gecontroleerde bestuurders in Zuid-Holland van het mannelijk geslacht, tegen 76% in 1996. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in 1997 72%.

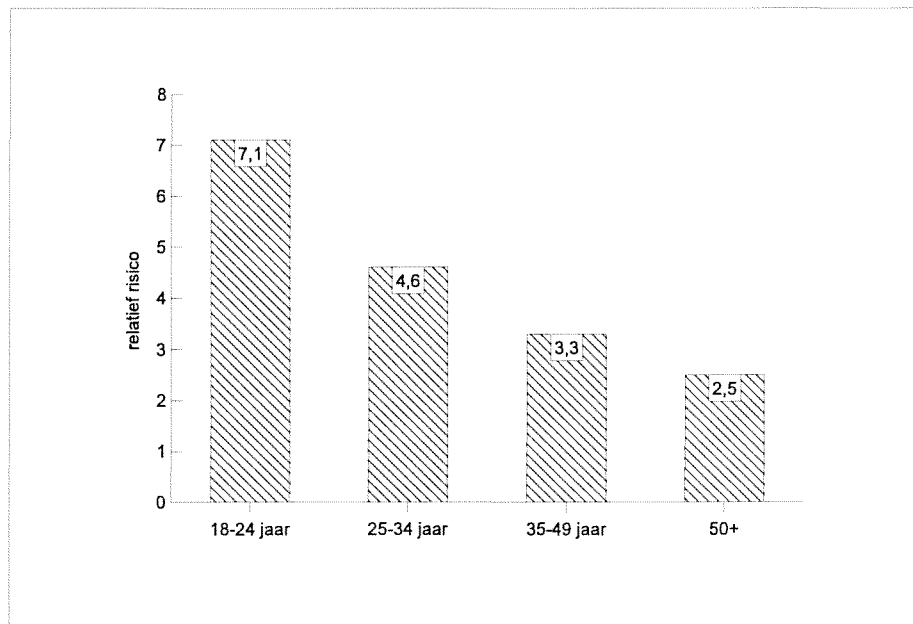
Bij de Zuid-Hollandse mannen zijn in 1997, evenals in voorgaande jaren, de minste overtreders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar (4,8%), maar het aandeel overtreders is wel toegenomen in vergelijking met 1996

(3,4%). Ook landelijk kende deze leeftijdsgroep in 1997 en voorgaande jaren de minste overtreders.

Het grootste aandeel overtreders bij de mannen is in 1997 aangetroffen in de leeftijdsgroep van 25 t/m 34 jaar; in 1996 spande de leeftijdsgroep van 35 t/m 49 jaar nog de kroon (met 9,6% overtreders). In heel Nederland is tussen 1996 en 1997 een soortgelijke verschuiving opgetreden.

Bij de Zuid-Hollandse vrouwen zijn in 1997 eveneens de minste overtreders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar (0%) en de meeste in de leeftijdsgroep van 25 t/m 34 jaar (5,3%). In 1996 kende de leeftijdsgroep van 35 t/m 49 jaar nog de meeste overtreders. We zien hier dus een ontwikkeling die vergelijkbaar is met die bij de mannen.

Het (weliswaar niet significant) toegenomen aandeel jonge mannelijke overtreders in Zuid-Holland is zorgwekkend vanwege het sterk verhoogde ongevalsrisico van jonge bestuurders na alcoholgebruik. In Afbeelding 2 is die risicoverhoging grafisch weergegeven.

Afbeelding 2. *Verhoging van het ongevalsrisico van automobilisten bij een BAG > 0,5‰, per leeftijdsklasse (berekend op basis van ongevalsgegevens over 1996; risico bij BAG < 0,5‰ = 1).*

De relatieve risico's zijn berekend door de volgende grootheden aan elkaar te relateren:

- de aandelen van de verschillende leeftijdsklassen in de bestuurders die in weekendnachten niet respectievelijk wel onder invloed van alcohol aan het verkeer deelnamen;
- de aandelen van de verschillende leeftijdsklassen in de bestuurders die in weekendnachten niet respectievelijk wel onder invloed van alcohol bij ernstige verkeersongevallen betrokken waren.

Er is geen reden om aan te nemen, dat de relatieve risico's in Zuid-Holland zouden afwijken van die in heel Nederland. Het berekenen van relatieve

risico's voor Zuid-Holland is weinig zinvol, omdat de absolute aantallen ernstige alcoholongevallen daarvoor uit statistisch oogpunt te klein zijn.

Behalve met een sterke risicoverhoging als gevolg van alcoholgebruik hebben jonge bestuurders te kampen met het feit dat zij ook in nuchtere toestand al een veel grotere kans op een ongeval hebben dan oudere bestuurders. Deze combinatie van factoren leidde in 1996 tot een schrikbarend groot aantal mannen tussen de 18 en 24 jaar die in Nederland slachtoffer werden van een alcoholongeval. Van alle overleden en in het ziekenhuis opgenomen slachtoffers van alcoholongevallen behoorde 24% tot deze categorie, die slechts 5% van de Nederlandse bevolking uitmaakt. Hun aandeel in de slachtoffers van verkeersongevallen waarbij geen alcoholgebruik in het spel was, bedroeg in 1996 12,5%.

3.5. Herkomst van overtredders (tabel 5)

De herkomst van overtredders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 91 Zuid-Hollandse bestuurders die in 1997 een BAG \geq 0,7 promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	45%
- bezoek/feestje	29%
- werk/thuis	15%
- sportkantine	5%
- overig/onbekend	5%

Ten opzichte van 1996 is in Zuid-Holland het aandeel overtredders dat uit een horecagelegenheid kwam, afgenomen (was 61% in 1996), terwijl vooral het aandeel dat van huis of van het werk kwam, is toegenomen (was 7%).

Gezien het kleine absolute aantal overtredders waarop de analyse betrekking heeft, moet aan deze verschuivingen echter niet al te veel betekenis worden gehecht. In heel Nederland kwam in 1997 en voorgaande jaren steeds ruim de helft van de overtredders uit een horecagelegenheid.

3.6. Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)

In 1997 zijn, evenals in 1996, de meeste overtredders aangetroffen in de politieregio Hollands Midden (in beide jaren 7,6%). Tussen de overige politieregio's bestonden in 1997 geen verschillen van betekenis. De sterkste daling ten opzichte van 1996 heeft zich voorgedaan in Rotterdam-Rijnmond (van 6,0 naar 3,5%), de sterkste stijging in Zuid-Holland-Zuid (van 2,3% naar 4,3%).

3.7. Enquêteresultaten

Ook in 1997 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezicht-niveau en van de aard van het toezicht. De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang (in Zuid-Holland acht onderzoeksgebieden). Er zal dan ook pas uitvoeriger over worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende globale resultaten van de Zuid-Hollandse enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- Volgens de contactpersonen van de politie is het toezicht in Rotterdam-Centrum en Gouda toegenomen, in Dordrecht en Leiden afgenomen, en in de vier overige onderzoeksgebieden ongeveer gelijk gebleven.
- In Rotterdam-Centrum, Leiden en de Hoeksche Waard zijn relatief veel geplande, aselecte alcoholcontroles uitgevoerd, variërend van eens in de drie tot eens in de vijf weken. In de overige onderzoeksgebieden varieerde de frequentie van eens per half jaar tot eens per kwartaal.
- Aselecte alcoholcontrole door surveillance-teams vond in Rotterdam-Centrum en de Hoeksche Waard vrijwel dagelijks plaats, in Leiden en Zoetermeer in het geheel niet, en in de vier overige onderzoeksgebieden incidenteel.
- In geen enkel onderzoeksgebied was in 1997 sprake van systematische alcoholcontrole onder betrokkenen bij ongevallen, maar verschillende contactpersonen rapporteerden wel een toename van deze vorm van alcoholcontrole.

Al met al is het niveau van politietoezicht in de provincie Zuid-Holland tussen 1996 en 1997 niet of nauwelijks veranderd.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van het SWOV-onderzoek laten voor Zuid-Holland al jaren achtereen een stabiel, maar relatief hoog niveau van rijden onder invloed zien. Met name de politieregio Hollands Midden onderscheidt zich daarbij in ongunstige zin.

De op 1 juni 1996 van kracht geworden administratieve vorderingsprocedure ex art. 130 WVV lijkt voor Zuid-Holland als geheel in 1997 nog geen positief effect te hebben gehad. Op grond van die procedure kunnen zware overtreders en recidivisten worden onderworpen aan een rehabilitatieprogramma (de 'Educatieve Maatregel Alcohol en Verkeer') dan wel aan een medisch onderzoek naar hun rijgeschiktheid (veelal leidend tot ongeldigverklaring van het rijbewijs). Het is denkbaar dat deze maatregel niet alleen een grote speciaal-preventieve werking heeft (dat wil zeggen: betrapte zware drinkers effectief uit het gemotoriseerde verkeer kan weren), maar ook nog een zekere generaal-preventieve werking (op potentiële rijders onder invloed die via de media of via kennissen van deze maatregel horen).

4.1. Politietoezicht

Het niveau van politietoezicht in Zuid-Holland is in 1997 ongeveer gelijk gebleven aan het niveau van 1996. In geen enkel onderzoeksgebied is de ideale toezichtcombinatie (frequente geplande controles met grotere teams, dagelijkse aselecte controle door surveillanceteams en systematische controle op betrokkenen bij ongevallen) aangetroffen. Maar met name het politiedistrict Rotterdam-Centrum lijkt daar wel goed naar op weg: alleen het systematisch testen van betrokkenen bij ongevallen was er in 1997 nog niet volledig gerealiseerd.

De grootste preventieve werking is overigens te verwachten van frequente aselecte controles met grotere teams, zoals binnen- en buitenlandse onderzoeken hebben aangetoond. Het organiseren van dergelijke controles op het niveau van de basiseenheden is echter vaak moeilijk vanwege de beperkte capaciteit die ervoor beschikbaar is. Samenwerking tussen basiseenheden, en zondig tussen districten, zou het mogelijk maken vaker controleteams met een optimale omvang (van circa tien personen) samen te stellen. Regelmatige kortdurende aselecte controles door surveillanceteams kunnen daarop een nuttige aanvulling vormen, op voorwaarde dat ze echt aselect en zeer opvallend (voor passerende verkeersdeelnemers) worden uitgevoerd. Ook van systematische controle bij ongevallen kan een zekere generaal-preventieve werking uitgaan, als er in de publiciteit de nodige aandacht aan wordt besteed.

Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van het toezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcoholongevallen gebeuren. Naast de vrijdag- en zaterdagnacht (tussen 22.00 en 4.00 uur) waren dat in 1996 in mindere mate ook de donderdag- en zondagnacht, de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagochtend (tussen 4.00 en 10.00 uur).

Ongelukkigerwijs is momenteel op de meeste van die tijdstippen de beschikbare politiecapaciteit betrekkelijk gering, terwijl de nieuwe arbeidstijdenwet dat probleem alleen nog maar groter gemaakt lijkt te hebben.

4.2. Voorlichting en educatie

Vanzelfsprekend moeten ook voorlichting en publiciteit over de gevaren van rijden onder invloed en over het politietoezicht daarop een integraal onderdeel uitmaken van eventuele maatregelen en acties.

Met name jongeren vanaf een jaar of vijftien vormen een belangrijke doelgroep voor educatie en voorlichting. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt overigens niet alleen bij de overheid. Ook de producenten van alcoholhoudende dranken en horecaondernemers zouden op dit gebied een actievere rol kunnen en moeten spelen. Landelijk gezien komt immers meer dan de helft van alle rijders onder invloed in weekendnachten uit een horecagelegenheid. We kunnen daarbij een voorbeeld nemen aan België, waar de horeca een belangrijke rol speelt in de zogenaamde Bob-campagnes. Deze campagnes, waarbij kleine beloningen worden uitgereikt, waren in eerste instantie gericht op het vooraf aanwijzen van een alcoholvrije bestuurder onder groepjes uitgaande mensen. Recent zijn de campagnes uitgebreid tot alle horecabezoekers die nog moeten rijden. De horecaondernemer heeft in de Bob-campagnes een stimulerende en tot op zekere hoogte ook controlerende rol.

4.3. Verlaging van de wettelijke limiet voor jongeren

Met name voor jonge bestuurders lijken nieuwe wettelijke maatregelen geïndiceerd vanwege hun sterk verhoogde ongevalsrisico na het gebruik van alcohol. Uit verschillende buitenlandse onderzoeken blijkt dat hun ongevalsrisico al merkbaar toeneemt vanaf BAG-waarden van 0,2‰. Met andere woorden: de huidige wettelijke limiet van 0,5‰ is voor jonge bestuurders niet adequaat.

Vanwege het grote aandeel van vooral jonge mannen in de slachtoffers van alcoholongevallen verdient het aanbeveling voor jonge bestuurders een totaal verbod op alcoholgebruik in de wet op te nemen. De grens bij de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moet dan om technische redenen waarschijnlijk op 0,2‰ worden gesteld en de selectiegrens bij ademtesten op straat op 0,5‰ (de huidige selectiegrens is 0,7‰).

De Europese Raad voor Transportveiligheid (ETSC) heeft in februari 1997 een Strategisch Verkeersveiligheidsplan voor de Europese Unie gepubliceerd, waarin voor beginnende bestuurders eveneens een wettelijke limiet van 0,2‰ wordt aanbevolen.

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Kunt u globaal aangeven, hoe het politietoezicht op alcoholgebruik in het verkeer zich in 1997 heeft ontwikkeld (ten opzichte van 1996):*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ gelijk gebleven

B. *Zijn in 1997 in uw toezichtgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande **aselecte** controles met grotere teams:

- ja, namelijk (aantal)
- nee

2. **aselecte** controles tijdens de surveillance:

- ja, (bijna) dagelijks
- ja, incidenteel
- nee

3. alcoholcontrole **bij ongevallen**:

- ja, systematisch
- ja, incidenteel (alleen bij verdenking)
- nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'design-matrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df).

De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zuid-Holland is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 6

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1996*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1997*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1996*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1997*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1996*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1997*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1996*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1997*

- 5a. *Herkomst van overtreiders naar BAG-klasse in 1996*
- 5b. *Herkomst van overtreiders naar BAG-klasse in 1997*

- 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1996*
- 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1997*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	1.444	6,4%	2,5%	2,4%	1,0%	5,9%
Zaterdag	1.694	5,4%	2,7%	1,4%	0,5%	4,5%
Totaal	3.138	5,8%	2,6%	1,8%	0,8%	5,2%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1996.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Den Haag	455	5,3%	2,0%	2,2%	0,7%	4,8%
Gouda	428	5,6%	2,6%	2,6%	1,4%	6,5%
Noordwijk	255	7,1%	3,1%	3,9%	2,4%	9,4%
Zoetermeer	306	8,5%	2,6%	1,0%	--	3,6%
Totaal	1.444	6,4%	2,5%	2,4%	1,0%	5,9%
<i>Zaterdag</i>						
Rotterdam	807	5,7%	2,9%	1,9%	0,7%	5,5%
Hoeksche Waard	438	3,0%	1,4%	0,5%	--	1,8%
Dordrecht	244	8,6%	1,6%	1,2%	0,4%	3,3%
Voorne	205	5,4%	5,9%	1,5%	1,0%	8,3%
Totaal	1.694	5,4%	2,7%	1,4%	0,5%	4,5%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1996.

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	1.190	8,4%	3,6%	1,9%	1,5%	7,1%
Zaterdag	1.472	5,1%	1,8%	1,4%	0,7%	3,9%
Totaal	2.662	6,6%	2,6%	1,6%	1,1%	5,3%

Tabel 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag, 1997.*

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Leiden	280	8,9%	5,4%	2,9%	2,1%	10,4%
Gouda	477	8,4%	2,5%	1,5%	1,0%	5,0%
Noordwijk	217	8,3%	5,1%	3,2%	1,4%	9,7%
Zoetermeer	216	7,9%	2,3%	0,5%	1,9%	4,6%
Totaal	1.190	8,4%	3,6%	1,9%	1,5%	7,1%
<i>Zaterdag</i>						
Rotterdam	450	4,2%	2,0%	1,6%	0,2%	3,8%
Hoeksche Waard	379	3,7%	0,8%	1,1%	0,3%	2,1%
Dordrecht	289	7,6%	3,8%	1,7%	1,7%	7,3%
Voorne	354	5,6%	1,1%	1,1%	0,8%	3,1%
Totaal	1.472	5,1%	1,8%	1,4%	0,7%	3,9%

Tabel 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1997.*

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	629	4,5%	2,7%	1,0%	0,6%	4,3%
00-02 uur	575	7,8%	2,1%	3,3%	0,9%	6,3%
02-04 uur	240	7,9%	2,9%	3,8%	2,5%	9,2%
Totaal	1.444	6,4%	2,5%	2,4%	1,0%	5,9%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	682	3,5%	1,2%	0,4%	0,3%	1,9%
00-02 uur	547	6,2%	2,6%	1,1%	0,7%	4,4%
02-04 uur	465	7,1%	4,9%	3,0%	0,6%	8,6%
Totaal	1.694	5,4%	2,7%	1,4%	0,5%	4,5%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1996.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	563	4,4%	1,2%	2,0%	0,2%	3,4%
25-34 jr	837	7,3%	3,1%	1,7%	0,7%	5,5%
35-49 jr	626	6,2%	4,8%	3,0%	1,8%	9,6%
50 jr e.o.	362	6,9%	3,0%	2,5%	1,7%	7,2%
Totaal	2.388	6,3%	3,1%	2,2%	1,0%	6,3%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	160	1,3%	0,6%	0,6%	--	1,3%
25-34 jr	265	4,9%	0,8%	0,4%	--	1,1%
35-49 jr	219	6,8%	1,8%	0,9%	--	2,7%
50 jr e.o.	106	2,8%	--	--	--	--
Totaal	750	4,4%	0,9%	0,5%	--	1,5%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1996.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	554	6,9%	2,5%	1,4%	0,4%	4,3%
00-02 uur	460	10,2%	3,7%	2,2%	1,3%	7,2%
02-04 uur	176	8,5%	6,8%	2,8%	5,7%	15,3%
Totaal	1.190	8,4%	3,6%	1,9%	1,5%	7,1%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	583	4,5%	1,5%	0,7%	0,5%	2,7%
00-02 uur	547	5,7%	1,5%	1,1%	0,4%	2,9%
02-04 uur	342	5,3%	2,9%	2,9%	1,5%	7,3%
Totaal	1.472	5,1%	1,8%	1,4%	0,7%	3,9%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1997.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	397	6,3%	2,3%	1,3%	1,3%	4,8%
25-34 jr	658	8,1%	3,3%	2,3%	1,8%	7,4%
35-49 jr	578	8,0%	3,1%	2,2%	0,9%	6,2%
50 jr e.o.	340	7,4%	2,6%	1,5%	0,9%	5,0%
Totaal	1.973	7,6%	2,9%	1,9%	1,3%	6,1%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	144	0,7%	--	--	--	--
25-34 jr	247	4,5%	3,2%	1,2%	0,8%	5,3%
35-49 jr	211	4,7%	1,4%	0,9%	0,5%	2,8%
50 jr e.o.	87	4,6%	1,1%	--	--	1,1%
Totaal	689	3,8%	1,7%	0,7%	0,4%	2,9%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1997.

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	12	75%	--	17%	8%	--
0,8-1,3	53	55%	4%	30%	8%	4%
≥ 1,3	24	67%	--	25%	4%	4%
Totaal	89	61%	2%	27%	7%	3%

Tabel 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1996.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Haaglanden	761	6,6%	2,2%	1,7%	0,4%	4,3%
Hollands Midden	683	6,1%	2,8%	3,1%	1,8%	7,6%
R'dam-Rijnmond	1.012	5,6%	3,5%	1,8%	0,8%	6,0%
Z-Holland-Zuid	682	5,0%	1,5%	0,7%	0,1%	2,3%
Totaal	3138	5,8%	2,6%	1,8%	0,8%	5,2%

Tabel 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1996.*

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	20	45%	--	20%	30%	5%
0,8-1,3	43	42%	5%	35%	12%	7%
≥ 1,3	28	50%	11%	25%	11%	4%
Totaal	91	45%	5%	29%	15%	5%

Tabel 5b. *Herkomst van overtreeders naar BAG-klasse, 1997.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Haaglanden	216	7,9%	2,3%	0,5%	1,9%	4,6%
Hollands Midden	974	8,5%	3,9%	2,3%	1,4%	7,6%
R'dam-Rijnmond	804	4,9%	1,6%	1,4%	0,5%	3,5%
Z-Holland-Zuid	668	5,4%	2,1%	1,3%	0,9%	4,3%
Totaal	2.662	6,6%	2,6%	1,6%	1,1%	5,3%

Tabel 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1997.*

